

Bruges, a Lovaina i, finalment, a Oxford. Veiem l'ambient dominant en cada centre, la gent que hi professava, el que Vives n'ha rebut i com s'ha format la seva personalitat vigorosa i universal, sense perdre mai del tot el contacte amb el propi país, ja que, com observa molt justament l'autor, «to Vives his nationality was a help to his humanism».

FOSTER WATSON: *Luis Vives, el gran valenciano*. — Oxford University Press, 1922. (Vol. IV de les *Hispanic Notes & Monographs* de la Hispanic Society of America), VIII+126 pp. i 8 làms.

Biografia de Joan Lluís Vives escrita amb l'amor i la competència d'un home que s'ha consagrat al seu estudi. Tenint en compte el públic de llengua anglesa al qual s'adreça principalment el llibre, la part que fa referència a les relacions de Vives amb Anglaterra i les grans figures del seu temps, Caterina d'Aragó, Tomàs Moro, el cardenal Wolsey, etc., és tractada amb molta major extensió i més deteniment, sense ometre, de totes maneres, res essencial dels altres aspectes de la seva vida.

Vives, por FOSTER WATSON, M. G. PARMENTIER y M. CH. PEYNAUD. — Madrid, Ediciones de «La Lectura», 1933. — 121 pp.

A continuació d'una brevíssima nota biogràfica, a manera d'introducció, hom publica els estudis següents: de Watson: *El padre de la psicología moderna i Vives y sus doctrinas pedagógicas*, de M. J. Parmentier: *Juan Luis Vives: sus teorías de la educación y su influjo sobre los pedagogos ingleses*; M. Ch. Peynaud: *La pedagogía de Vives*. Com mostra la simple enunciació dels títols, s'han aplegat en aquest volum quatre estudis referents a Vives com a psicòleg i pedagog, deguts tots ells a homes especialitzats i encaminats principalment a donar a conèixer als qui s'ocupen en coses d'ensenyament aquest aspecte tan nou i interessant del mestre valencià.

LUIS VIVES: *Tratado de la Enseñanza*. Traducido por José Ontañón. Prólogo de Foster Watson. — Madrid, Ediciones de «La Lectura», 1923. — XLVI+VII+268 pp.

Dins la mateixa editorial del llibre anterior, hom ha publicat aquesta traducció, prou acurada, del tractat d'ensenyament de Lluís Vives. El pròleg del Prof. Watson és un magnífic estudi de l'aspecte pedagògic de Joan Lluís.

NECROLOGIA

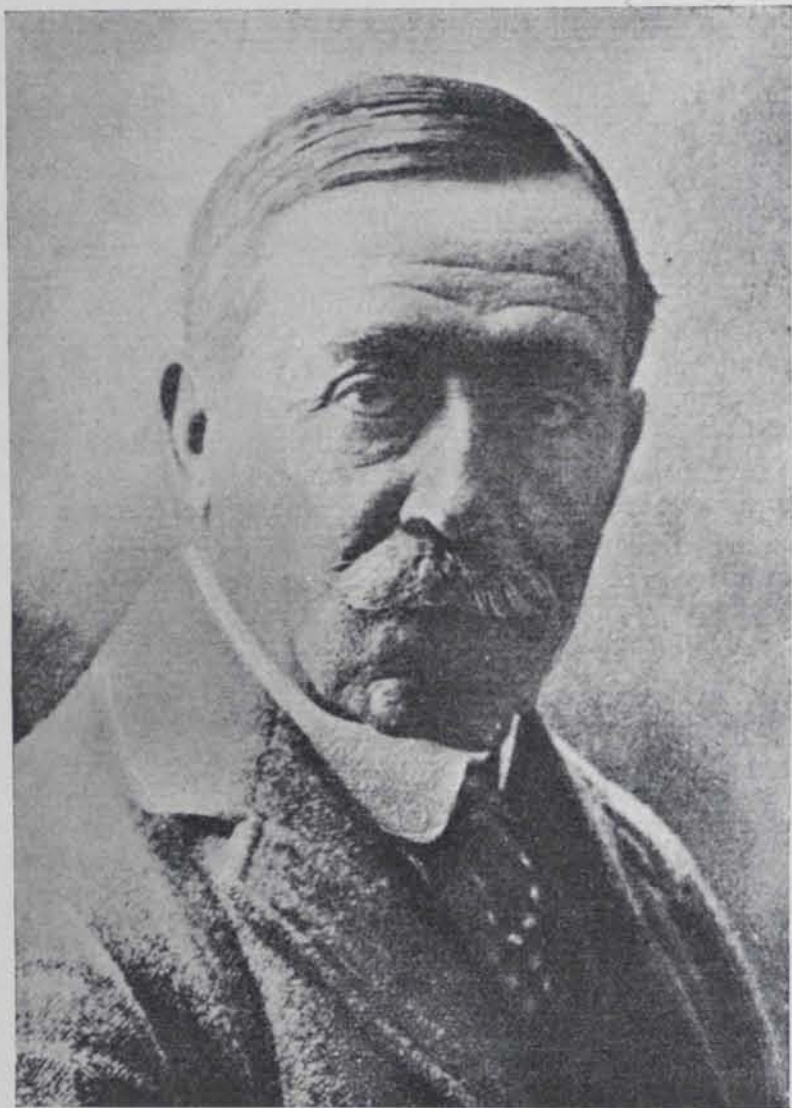
Isidre Bonsoms i Sicart

El dia 14 de novembre de 1922 el senyor Isidre Bonsoms finava a Valldemossa (Mallorca), on s'havia triat la casa i instal·lat la seva biblioteca. Entremig dels seus llibres, que havia anat percaçant per diversos indrets d'Europa amb constància i a força de dispendis, va colpir-lo una llarga i pesada malaltia que va acabar amb la seva resistència.

Ell havia anat formant-la, la seva biblioteca, durant un espai de més de quaranta anys amb gran amor i fruïció. L'afecció als llibres i a la lectura li venia de molt lluny, des del temps de la seva primera juvenesa quan estudiava a Alemanya. Ell recordava aquelles primeres adquisicions com les de tot al llarg de la vida, en les seves converses trencades, plenes d'amenitat. Els anava acoblant i vestint amb bones relligadures, quan el llibre adquirit no en tenia de venerables, que sempre, com es comprèn, restaurava i completava; així la seva col·lecció esdevenia notable també baix l'aspecte de l'art del relligador, constant les més conegudes firmes de França i d'Anglaterra, tant antigues com modernes. Des de bon principi havia procurat formar una biblioteca cervànica que, passant els anys, va adquirir la més gran anomenada, essent conegut dels grans centres de llibreria i fent-se representar en les vendes de les més il·lustres biblioteques particulars que es desfeien. Tenint com a naturals diverses llengües europees i fent viatges periòdics i llargues estades en diferents països, de vegades n'havia emprès de difícils expressament per la recerca d'una edició rara que no posseís. Així era un enamorat veritable del llibre, però un enamorat intel·ligent i un constant lector i inquiridor.

La seva biblioteca arribà a ésser formidable com a col·lecció cervàntica especial. No obstant, des de jove és l'afany de documentar-se i anava formant una secció d'obres de bibliografia que, amb el temps, ha esdevingut una de les més notables. La col·lecció d'obres de Cervantes, amb les traduccions i llibres que es referissin a l'immortal autor del Quixot, portava de la mà la formació d'una biblioteca de llibres de cavalleries, que és ara de les riques que es troben en tan abundós com raríssim rengló i la consideració de tractar-se principalment de llibres impresos en lletra gòtica, que havia estat molt de moda, llegits i espatllats en els segles xve i xvie, pot considerar-se les dificultats, de vegades insuperables, de formar un valuós contingent.

Isidre Bonsoms i Sicart

Però és clar que, trobant-se a Barcelona, era natural que s'interessés més cada dia per l'antiga literatura catalana. Com a fervent cervantista que era, el nom de Joanot Martorell amb el seu *Tirant lo Blanch* planava davant dels ulls del bibliòfil, incitant-lo des de feia temps. Així adquiria diversos manuscrits catalans, reunint-ne dels més il·lustres, sobressortint, ja instal·lat a Valldemossa, el famós manuscrit de la Crònica del rei Jacme el Conqueridor manat copiar pel rei Pere de les Cerimònies, amb evidents senyals de la seva pròpia mà.

En Bonsoms va ésser en vida un decidit i constant protector de l'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS i de la Biblioteca de Catalunya, i, un cop mort, ha fet a aquesta important institució llegat de tota la seva biblioteca.

La primera entrega personal que va fer a la Biblioteca fou la de les fulles volants i obres referents a les guerres de Catalunya, des del segle xvie fins al primer terç del xixe. Aquesta col·lecció,

constituïda pel nucli primitiu que havia reunit l'antiquari Jaume Andreu, segons el *Catàleg* que va publicar-se en 1902, va ésser gairebé doblada en fer-ne cessió a l'INSTITUT pel Sr. Bonsoms, per medi d'adquisicions successives de gran raresa moltes d'entre elles, fins a sumar 5.000 unitats, en xifres rodones. El tot forma un contingent riquíssim per la història moderna de Catalunya en els seus diferents aspectes, així en pragmàtiques com íntims i d'aspecte social. La major partida d'aquest aplec està magníficament disposada en caixes-llibres, cobert cada imprès amb camisa, amb numeració i referència corresponent, seguint la mateixa classificació que l'Andreu havia establert en el mentat *Catàleg*. El dia 22 de gener de 1910 va rebre's una comunicació del senyor Bonsoms fent-ne cessió oficial a la Biblioteca de Catalunya, encomanada a l'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS. L'agraïment de l'INSTITUT, per aquesta liberalitat de l'il·lustre patrici, va exterioritzar-se tot seguit en una comunicació laudatòria i en l'entrega d'un pergami artístic al Sr. Bonsoms que pugui recordar en tot temps tal exemple *als propis, als estranys, a la posteritat*. El Patronat que regeix la Biblioteca va comprometre's a augmentar, com ha fet, tan important element per la història dels moviments polítics de la nostra terra, que tant interessa la història d'Europa. Per mitjà de noves adquisicions i donatius la Biblioteca de Catalunya ha vingut nodrint-se en gran manera, sobretot amb els importants nuclis Dalmases, Bofarull i Sagarra. Avui ja forma, en aquesta secció iniciada pel Sr. Bonsoms, un fons considerable per la quantitat i per la raresa, la catalogació del qual es troba gairebé llesta.

Es deu només al meritíssim bibliòfil la iniciativa mitjançant la qual fou possible que el famós cançoner catalano-provençal, conegut per cançoner Gil de Saragossa, no fugís del país que l'havia produït; conté, entre les altres d'altres grans trobadors i dels de l'escola de Tolosa, les poesies d'En Cerverí de Girona, trobador del rei Jaume el Conqueridor. L'antiquari en les mans del qual estava en demanava una forta suma, que en Bonsoms imaginà repartir entre deu oferidors. I va començar a fer visites a persones amigues que poguessin sumar-se a ell que predicava amb l'exemple. El que sotascriu va acompanyar-lo en aquell pelegrinatge, prou vegades infructuós, fins que trobava el nucli de les deu persones honorables que permetia que, a la fi de l'any 1910, ingressés a la Biblioteca de Catalunya aquest manuscrit que pertocava romandre a Barcelona. Convé repetir aquí, una vegada més per a retre honor a l'esforç del Sr. Bonsoms, continuar els noms dels generosos donadors que són fora d'ell: Pere G. Maristany, Eduard Sevilla, Marquès de Casa Maury, Josep Mansana, Jacint Serra, Archer Milton Huntington, Hug Herberg, Manuel Girona i la senyoreta Teresa Amatller. La preuada joia va ésser superbament relligada a despeses de l'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS.

Cada vegada que projectava una donació, de pressa la duia a terme i, al mateix temps, creixia en valor. Aquella biblioteca cervàntica que amb tant d'amor havia iniciat, crescut i format, que arribava a ésser coneguda a tot arreu, va voler oferir-la també a l'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS per a la Biblioteca de Catalunya, amb la condició que se'n constituís un premi i que se'n publicués el *Catàleg*. Sembla que era ahir que el Sr. Bonsoms comunicava, el dia de Corpus de 1914, a dos bons amics seus el primer intent de la donació sense haver-ne formulat encara la idea de l'articulat i les condicions; però tot seguit va dir que s'havia de constituir un premi i que el *catàleg* dels llibres cedits s'imprimís. Per últim, el dia 7 de juny de 1915 firmaren el contracte: per part de l'INSTITUT, el president de torn i el secretari; per la Diputació de Barcelona, el president i el secretari també, i el Sr. Isidre Bonsoms de part altra; havent-se encarregat de la redacció del *catàleg* el cervantista barcelonès En Joan Givanel. La mort va sorprendre al Sr. Bonsoms sense veure acabat el terç volum. L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, en acceptar el llegat, va comprometre's a no alienar cap llibre formant l'esmentada col·lecció i a constituir el capital necessari per què la renda permeti l'otorgació d'un premi i d'un accèssit, l'import dels quals és prou conegut, obrint-se a concurs cada cinc anys, començant el primer l'any 1916, centenari de Cervantes. D'aquest dia ençà la impressió del *Catàleg*, en tres volums, està llesta i completa; en Bonsoms va remetre les caixes contenint tota la seva col·lecció cervàntica, havent de primer ofert a la cura d'un amic l'entrega dels llibres més preuats que portà de Valldemossa a Barcelona. Instal·lada a la Sala Blava de l'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, ja fa temps que és estudiada i visitada; però convé ara recordar aquell dia de la inauguració solemni, el dia 30 de maig de 1916, en la Sala de Lectura, emparamentada i plena de representacions i de públic, àvid d'assistir a un acte de tal transcendència. Acabada la sessió inaugural, el sèquit es dirigí a la Sala Blava i va declarar-se inaugurada als llegidors estudiosos.

Per últim, llegà a la Biblioteca de Catalunya els llibres de cavalleries i tots els que tingué a Valldemossa, on tenia la seva residència. Quan va procedir-se a la lectura del testament, cosa

obligada darrera dels que desapareixen, la seva honorable vídua, companya d'aficions i constant intel·ligent guardadora de la biblioteca, ens comunicava els termes en allò que es referia al llegat, una certa emoció vàrem sentir també nosaltres: el feia, sota la justa condició que la Sra. Bonsoms en tingui l'usdefruit durant sa vida, que tant debò sigui ben llarga. L'INSTITUT, en acceptar el llegat, va prendre una sèrie d'acords per honorar la memòria de l'il·lustre donador, alguns dels quals han tingut compliment. Mentrestant, la biblioteca llegada no pot estar en millors mans. Extraurem una frase que demostrarà l'objecte que el movia en fer el llegat a l'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS: «Con el fin que mi biblioteca, formada con perseverante cariño y a costa de reiterados esfuerzos, pueda ser de utilidad pública y contribuir a la cultura de mi país.» Així era ell, ple d'emoció i bondat.

Aquest excel·lent bibliòfil va publicar i sufragar diversos treballs i estudis. En 1898 va treure a llum la inèdita obra del P. Martí Sarmiento (1761), notícia sobre Cervantes, cotejada en dos manuscrits, precedint-la d'una discreta nota preliminar. En l'any 1907 va fer la seva entrada a l'Acadèmia de Bones Lletres: de què havia de tractar en l'obligat discurs? del *Tirant lo Blanc*. Va fer-ne un estudi de bibliografia acuradíssim: *La edición príncipe del «Tirant lo Blanch». Cotejo de los tres ejemplares impresos en Valencia en 1490, únicos conocidos hoy en día*. Mai tantes dades tipogràfiques i bibliogràfiques no s'havien acoblat abans d'aquest treball, acompanyat de reproduccions i d'apèndixs, donant-s'hi indicacions generals i filiant en vendes i catàlegs la procedència dels exemplars, afegint-hi inapreciables notícies per la recerca del magnífic i únic exemplar de l'edició de Barcelona de 1497, així com de la seva desaparició. Molt posteriorment sembla que ha estat trobat, com també va descriure's el mancat que tenim a la Biblioteca de Catalunya. Va fer la presentació d'en Bonsoms, N'Antoni Rubió i Lluch. Dos anys després va donar una lectura, a la mateixa Acadèmia, sobre dos manuscrits que acabava d'adquirir, llegint fragments de les traduccions catalanes de la *Fiameta* i del *Decamerone*, ambdues anònimes i del segle XV. En Bonsoms, cervantista, entrava ja en l'estudi de l'antiga literatura catalana. I va continuar en aquesta edició unes molt útils bibliografies sobre els estudis de llengua, de literatura i d'edicions de textos que s'han fet, arribats a la seva coneixença: són prou abundosos i varen costar-li pacient recerca. — J. M. T.

Mn. Joan B. Codina i Formosa

Nat a Sabadell el 16 abril de 1860, moria a la nostra ciutat el dia 11 febrer de 1923. Fou el Dr. Codina abans que tot un pedagog: el seu prestigi com professor de llengües grega i hebrea al Seminari Conciliar de Barcelona, des de 1884 a 1920, és viu encara en el record dels qui foren alumnes seus. Del mateix Seminari fou un temps Prefecte d'estudis (1905-1917) i en dos períodes distints Bibliotecari (1888-1889, 1895-1906).

Deixant apart altres aspectes de la seva activitat científica com és el d'humanista i filòleg (recordem no més que al Congrés internacional de la Llengua catalana, l'any 1907, presentà una ponència sobre la *Importància de l'ortografia: necessitat d'equilibrar l'element fònic amb l'etimològic*), així com el seu caire de polemista catòlic, esmentarem com directament relacionats amb la història literària de Catalunya els següents treballs: L'edició ben anotada del *Llibre dels ensenyaments de bona parleria del mestre Brunet Latí*, és a dir, la 3.ª part (segons l'original francès) del *Livre du Trésor*, que es conserva en un manuscrit de la Biblioteca del Seminari. Fou publicada per l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona (*Boletín* I i II, 1891-94). — L'article escrit amb la col·laboració de Mn. Josep M.^a d'Alòs, *Romeria de 1320*, text conservat en l'Arxiu de la Comunitat de Santa Maria del Mar, que és la relació que Pere Tomàs, capellà reial, escrigué d'un romiatge fet per P. Ribes i R. Torner (*Boletín* VIII, 1915). — *Fragments de los libros de los Macabeos en lengua catalana* segons altre manuscrit del segle XV del mateix arxiu (*Boletín* VIII, 1916). — *Cerca-pou o Cerca-pau?*, rectificació de la rúbrica d'una de les obres de fra Francesc Eiximenis (*Reseña Eclesiástica*, 1918).

No oblidem tampoc que amb col·laboració del Dr. Gumersind Alabart publicà unes *Efemèrides para la historia del Seminario Conciliar de Barcelona*. Tomo I. *El Seminario de Montalegre (1593-1772)* (Barcelona, 1908). Deixà inèdits diversos treballs, entre altres, *Consideracions y notes històriques sobre les penes corporals aplicades a Barcelona, durant els segles XV y XVI*.

Baró i clergue exemplar dotat d'una cultura vastíssima, fou excessivament modest i retret, la qual cosa feu que restés massa sovint en la penombra al marge de tants treballs en què hauria